

İNTİHAR VE İNTİHARA YARDIM SUÇU ÜZERİNE BİR DENEME

Prof. Dr. Mehmet Emin ARTUK (*)

*Rahmetli Babam Tarihçi
İbrahim ARTUK'un
Aziz Hâtırasına*

Biz bu makalemizde intihar ve intihara yardım suçu üzerinde duracağız. Bunlardan intihar fiili belli bir süre suç olarak kabul edilmiş daha sonra suç sayılmaktan çıkmıştır. İntihara yardım ise bazı istisnalar dışında her zaman için suç kabul edilmiştir.

Makalemizde konuyu daha çok tarihi gelişim ve mukayeseli hukuk açısından inceleyecek, yeri geldikçe de ve özellikle sonuç kısmında Türk Hukukuna değineceğiz.

I. İNTİHAR ve İNTİHARA YARDIM SUÇUNUN TARİHÇESİ

i — Yunan Hukukunda İntihar

Platon "Kanunlar"ında intihar edenin cesedinin daha önce hiç kimsenin gömülmediği ücra bir mahalde gizlice ve çok az kimsenin huzurunda defnedilmesini savunur. Hattâ düşünür, gömülenin adının tanınmasına yarayan veya herhangi bir surette onu hatırlatan herhangi bir işaretin mezara konulmaması fikrindedir.

Aynı konuda Aristoteles, kendi eliyle hayatına son verenin Devlete zarar vermesi nedeniyle, Devletin, intihar edenin cesedini yasa dışı bırakarak ve hatıralarını lekeleyerek onu cezalandırması gerektiğini savunur (1).

İntiharı kınayan Platon ve Aristoteles'e karşılık Stoacı Okul taraftarları intiharın sadece izin verilen değil bilâkis faziletli bir hareket olduğunu öğretirlerdi.

(*) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi.

(1) Hıfzı Velidedeoğlu, Tötung auf Verlangen, Euthanasie, Selbstmord und Teilnahme am Selbstmord, Leipzig-Strassburg-Zürich 1933, s. 42.

Yunanistan'da intiharla ilgili herhangi bir kanun hükmüne rastlanmamaktadır.

Hayatına son vermek arzusunda olanın nedenlerini belirterek izin için fiilini önceden Devlete bildirmesi zorunluğuna ilişkin Attike Kanunlarındaki Hüküm, Devletin intiharı yasaklamasından ziyade söz konusu fiili denetim altına aldığını göstermektedir. Her halükârda intihar Yunanlılarda cezalandırılmamıştır (2).

2 — Roma Hukukunda İntihar

Roma Toplumunun bir özelliğini, bu toplumun çeşitli sınıflardan meydana gelmesi oluşturur. Her sınıf kendisine mahsus kanunlara tâbidir. Bu nedenle intihar bakımından hür insan, köle ve askerlere uygulanan mevzuat birbirlerinden farklılıklar gösterir. Aşağıda hür insan, köle ve askerlerin bizzat kendi kendilerini öldürmelerini yani basit intihar fiillerini inceleyeceğiz.

a) Hür İnsanların İntiharı

Savaşlarla geçen Roma İmparatorluğunun ilk devirlerinde intihar fiillerine çok seyrek rastlanırdı. Fetihlere yönelik ve aile bağlarının kuvvetli olduğu bir toplumda, insan hayatı çok kıymetli olduğundan, kişilerin gereksiz yere ve bir anlık zorluk karşısında hayatlarına son vermeleri düşünülemezdi. Buna rağmen intihar eden, ağır bir şekilde cezalandırılırdı. Nicolay'ın bize naklettiğine göre, ilk krallar zamanında intihar edenler hayvanlara teslim edilirler veya bir darağacında teşhir edilirdi. Servus kendini asanın kabirinden mahrum bırakıldığını belirtmektedir. Kabirden mahrumiyet, bir taraftan intihar edenin öteki dünyaya gitmemesine ve dolayısıyla huzur bulmamasına neden olduğundan, diğer taraftan ölülerine ayinle büyük saygı gösteren Romalıların büyüklerini yuvalarının tanrısı gibi saydıklarından ağır bir ceza telâkki edilirdi (3).

Asırlar boyunca fetihlerle meşgul olan ve her alanda faaliyet gösteren Romalılar intiharı düşünmemişlerdi. Bazı istisnai intihar olaylarında ise kanun, söz konusu suçun faillerini yukarıda belirtildiği gibi cezalandırıyordu. Fetihlerden elde ettikleri ganimetlerle zenginleşen Romalılar, daha sonraları gerileme işaretleri vermeye başladılar. Cumhuriyetin (M.Ö. 509-27) sonlarına doğru intihar olayları artış gösterdi (4). Cumhuriyetin sonundan itibaren ve İmpara-

(2) Museviler ise, intihar edene son vazifeyi reddederlerdi. Bkz. **Velidedeoğlu**, *Tötung...*, s. 43.

(3) **Coquelin de Lisle (Antonin)**, *Du suicide. De l'alde et de la participation au suicide d'autrui*, Rennes 1928 (Rennes Doktora Tezi), s. 24.

(4) **Coquelin de Lisle**, s. 25.

torluk döneminde kolay yaşama alışan, Stoacıların Özdeyişlerini ve Yunan Felsefesini öğrenen Romalılar, intiharı hayata son vermenin hoş bir şekli olarak kabul ettiler. Filozoflar intiharın bir cesaret ve bilgelik işareti olduğunu belirttiler, Gerçekten Cicero ile birlikte bütün Stoacılar, kendi eliyle hayata son vermeyi korkaklıktan ziyade erdemli bir insanın fiili olarak algıladılar.

Filozofların meşru kabul edip tavsiye ettikleri intiharı, ağır bir biçimde cezalandıran eski Roma Mevzuatının durumu ne olacaktı? İntihar olaylarının sayısı artış gösterdiğinden hukukçular, hoş görülmesi veya cezalandırılması gereken intihar olaylarını (meşru-gayrimeşru intihar ayırımı) birbirlerinden ayırmaya çalıştılar. Bunun için kast ve hile kavramlarına başvuruldu. Herkesin kendi hayatına serbestçe tasarruf edebileceği kabul edildiğinden ölümden sonra da üçüncü şahısların ve Devletin haklarını korumak gerekiyordu. Bununla beraber şerefsizlik veya işkenceden kurtulmak için hayatına son verenin cesedi ve mallarına ceza uygulanmasına karar verildi (5). Gerçekten örneğin, ölüm cezasını gerektiren bir cürümle itham edilen, söz konusu cezaya mahkûmiyetten yaşamına son vererek kurtulursa, terekisi Devlet Hazinesine kalırdı. Ancak bunun için ithama konu olan ve mahkûmiyete yol açacak olan fiilin, terekenin müsaderesi sonucunu doğuran bir fiil olması gerekirdi. Diğer bir deyişle müsadereye, intiharın cezası olarak değil, itham edilen fiilin yaptırımını olarak hükmedilirdi. İntihar edenin masumiyetini akrabalarının ispat etmeyi istemeleri durumunda, onları dinlemek zorunda kalan mahkeme, sanığın suçsuzluğunun saptanması halinde terekenin müsadere edilmemesine karar verirdi (6). Kanaatimizce bu devirlerde Roma'da, bütün intiharlar hoşgörüle karşılandığından ve terekenin müsaderesi kişinin intihar etmesinden değil, itham edildiği fiilin müsadereyi gerektirmesinden dolayı gerçekleştiğinden meşru (hoşgörülen) ve gayrimeşru intihar ayırımı yerinde değildir.

b) Kölelerin İntiharı

Bütün eski toplumlarda olduğu gibi Roma'da mevcut olan köleler bütün haklardan mahrum idiler. Efendilerinin onlar üzerindeki hakları mutlak idi. Köleler Roma Hukuku bakımından menkul ve gayrimenkul mallar gibi eşya muamelesi görürlerdi. Ağır işlerden ve efendilerinin davranışlarından tedirgin olan köleler arasında in-

(5) Coquelin de Lisle, s. 26 - 27.

(6) Velidedeoğlu, Tötung..., s. 43 - 44; R. Garraud, Traité théorique et pratique du droit pénal français. C. V, 3. Bası, Paris 1924, Paris 1937 (Tıpkı Bası), s. 274.

tihar edenlerin sayısı çoktu. Ancak köleler mal sahibi olmadıklarından onları intihar fiillerinden dolayı cezalandırmak herhangi bir yarar getirmezdi. Buna karşılık intihara teşebbüs önem arzederdi. İntihara teşebbüs etmesi nedeniyle çalışması aksayan kölenin efendisine zararı dokunurdu. İşte bu nedenle birçok durumda efendisi, onun, özgürlüğünü satın almak için biriktirdiği paranın bir miktarına -kölenin çalışmaması nedeniyle meydana getirdiği zararın karşılığı para, ona yapılan ihtimam masrafları- el koyardı. Kölenin parasının bulunmaması veya ondan beklenen hizmetlerin artık yeterli olamayacağını anlaşılmaması durumlarında, efendisi, köleyi altı ay önce satın almış olmak şartıyla satım akdini feshedebilir ve ödediği parayı geri alabilirdi. Bu andan itibaren intihara teşebbüs eden köleye ahlâksız ve kusurlu bir şahıs gözüyle bakılırdı. Ayrıca tedip hakkını kullanan efendisi kölesini dövdürebilirdi (7).

c) Askerlerin İntiharı

Roma'nın zaferlerden zaferlere koştuğu ilk dönemlerde, hiç kimşenin aklına vatanî görevlerden ayrı kalmak gelmezdi. İtalya Savaşlarından itibaren Roma Ordusu yorgunluk belirtileri göstermeye başladı. Savaşmaktan yorulan Romalı Asker huzur istemekte, ölümdede bir kurtuluş görmekteydi. İç savaşlar ve İmparatorluktaki sefa hat alemleri intihar olaylarının hızlanmasına ve artmasına neden oldu. Ülkesini korumak görevini icra eden askerin, bu sıfatla, Devletine hizmetle yükümlü olduğundan intihar fiilinin askerden firar suçunun kapsamına girmesine karar verildi. Hür insanın acı çekmesi veya hayattan bıkkınlığı nedeniyle intihar etmesi hoşgörülle karşılanırken, askerin intiharı her durumda cezayı gerektirirdi. Korku veya tembellik nedenleriyle hayatına son veren askerin vasiyetnamesi iptal edilir ve kendisi şerefsiz addedilirdi. Yorgunluktan meydana gelen intihar fiillerinde ise, vasiyetnamesine dokunulmayan asker şerefsiz sayılırdı. Böylece Romalılar düşman karşısında hayatına son vermeyi her durumda şerefsizliği sonuçlayan bir fiil olarak kabul ettiler (8). Kendisini öldürmeye teşebbüs eden ve fakat ölmeyen asker ölüm cezasına çarptırıldığı gibi malları müsadere de edilirdi. Acı veya yoksunluğa dayanan intihara teşebbüs durumu ise, şerefsiz addedilen askerin ordudan ihraç edilmesini sonuçlardı (9).

(7) Coquelin de Lisle, s. 28.

(8) Coquelin de Lisle, s. 29.

(9) Coquelin de Lisle, s. 30.

3 — Yunan ve Romalılarda İntihara Yardım Fiili

Yukarıda da belirtildiği gibi Yunanlılarda ve Cumhuriyetin sonlarına doğru ve İmparatorluk Devrinde Roma'da cezalandırılmayan intihar, hattâ Stoacılar tarafından erdemli bir insanın fiili olarak algılandı. İntiharı cezalandırılmadığı bu devirlerde, fiile yardım da cezalandırılmamaktadır. Roma'da intihara yardım fiilinin cezalandırıldığını savunan Mommsen'e göre ise "Hususi hukukta mağdurun rızası haksız fiili ortadan kaldırdığı halde, bu husus kamu hukuku bakımından geçerli olmayıp, intihara yardım ceza ile ancak hiç şüphesiz hafifletilmiş ceza ile cezalandırılmaktadır" (10). Efendilerinin intiharlarını engellemekte ihmalleri görülen kölelere de ceza verildiğinden yaptırım hür insanlara öncelikle uygulanır (11). Bu sonuca katılmak mümkün değildir. Gerçekten Roma'da kölelerin efendilerinin intiharını engellemekte ihmalleri dolayısıyla cezalandırılmaları, intiharı veya intihara yardım fiilinin cezalandırıldığı anlamına gelmez. Efendisinin intiharına mâni olmayan kölenin cezalandırılması, onların eski çağlardaki özel durumuyla açıklanabilir. Köle efendisini her türlü tehlikeye karşı korumakla yükümlü olduğu gibi ona sadakat göstermekle de mükellefti. Bu son durum dışında, -diğer bir anlatımla efendisinin intiharına yardım eden veya onun intiharını engellemeyen kölenin cezalandırılması dışında birinin intiharına yardım eden hür bir şahıs cezalandırılmazdı (12).

4 — Eski Avrupa Hukukunda ve Kilise Hukukunda İntihar

Bütün ortaçağ boyunca ve 18 nci Asra kadar, Laik Hukuk ve Kilise Hukuku ilişkisi çok sıkı olduğundan, bunların tarihlerinin birbirlerinden ayrılması güçlük arzeder. Aynı etki ve eğilimlere tâbi olan bu iki hukuk 18 nci Asra kadar aynı kuralları benimsemişlerdir. Bununla beraber hemen daima Kilise Hukukunun Laik Hukuktan önde gittiği ve onun kurallarını değiştirdiği müşahade edilmektedir. Aşağıda intiharı Kilise Hukuku tarafından nasıl değerlendirildiğini intiharı tarihçesini üç kısma ayırarak değineceğiz: Ortaçağa kadar intihar, ortaçağdan 16 ncı Asra kadar intihar ve bu asırdan Fransız İhtilaline kadar intihar.

a) Ortaçağa Kadar İntihar

Hıristiyanlık anlayışına göre kişi kendisine ait olmayan hayati üzerinde tasarruf edemez. Tanrının verdiği tanrıya aittir. İnsan ha-

(10) Theodor Mommsen, Römisches Strafrecht, Leipzig 1899, s. 1043.

(11) Mommsen, s. 1043 dn. 8.

(12) Velidedeoğlu, Tötung..., s. 58 - 59.

yatına ancak Tanrı son verebilir (13). Hıristiyan Öğretisini "Hiç bir zaman kendini ne de başkasını öldüreceksin. Kendini öldüren de bir katil değil midir?" cümleleriyle özetleyen ve intiharı cinayetle bir tutan Saint Augustin (Aziz Augustinus) isteyerek ölümün Hıristiyanlığın kabul etmediği bir davranış olduğunu belirtmektedir (14). Hıristiyanlık Roma Hukuku karşısında zayıf bir konumda olduğundan Saint Augustin'in bu görüşleri ağırlık kazanamadı. Bununla beraber Augustin'in Öğretisi, Vizigotlar Kralı Alarik'in emriyle 506 tarihinde latince olarak kaleme alınan Roma Kanunlarına (Lex Romana) girdi. Lex Romana'da kendilerini öldüren sanıkların cezalandırılacakları bildiriliyordu. Kanun cezanın sanığa değil, daha ziyade intihar edene verildiğini belirtiyordu. Böyle bir düzenleme Roma Hukukunun intiharı cezalandırmama esasını değiştirdiğinden bir yenilik oluşturuyordu. Bu yenilikte Saint Augustin'in katkısı inkâr edilemez.

533 yılında Orléans Konsili (15) intihar eden sanıklar hakkında adak adanmasını yasakladı.

Roma Hukukunun ayırımını terkederek Braga ve Auxerre Konsilleri (563), intihar edenlerin suçlu ve cezalandırılması gereken kişiler olduklarını ilân etti. Bunlar hakkında adak adanması veya ayin yapılması yasaklandı. Kilisenin ayinleri yasaklaması, manevi yardımı reddetmesi durumunda, bir hıristiyanın kurtulabilmesi için geriye ne kalıyordu? (16).

IX ncı Asrın ilk yarısında Tanrısal Buyruklara aykırı olan intiharın adam öldürmeyle bir tutulduğu hatırlatıldı.

Troyes Konseli (878) cenazenin defni sırasındaki törenleri yasakladı. Böylece intihar edenin cenazesinin ilahiler söylenmeden defnedilmesi esas kabul edildi (17).

b) Ortaçağdan 16 ncı Asra Kadar İntihar

XII nci Asırdan itibaren Kilise Hukuku hükümlerinin şiddetlendiği görülür. Gratianus, Kilise Hukukuna ilişkin çalışmasında (Decretum Gratiani, Gratianus Karar Derlemesi) hayatına son ve-

(13) Bkz. La Sainte Bible (Yayımlayan: Louis Segond), Paris 1923 (Genèse 2, 7; Eski Ahit, Tekvin 2, 7; Job 1, 21, Eski Ahit, Eyüb 1, 21).

(14) Coquelin de Lisle, s. 32 - 33.

(15) Hıristiyanlıkta, piskoposlar ile öteki kilise önderlerinin öğretisi, yönetim, disiplin ve benzeri sorunları görüşüp karara bağlamak üzere bir araya geldikleri toplantıya konsil denir, Ana Britannica. Genel Kültür Ansiklopedisi, C. 13, İstanbul 1989, s. 489.

(16) Coquelin de Lisle, s. 34 - 35.

(17) Coquelin de Lisle, s. 36.

renin bağışlanamayacağını bildiriyordu. Bir asır sonra Aquino'lu Thomas (Aziz Thomas, 1224-1274) "Summa Theologica" adlı eserinde iyilik ve adalet öğretisi olan Hıristiyanlığın intiharı hoşgöremeyeceğini açıklıyordu. Daha önceki Konsillerin kararlarına iştirak eden Nîmes Konsili, intihar edenlerin cesetlerinin gömülmesini yasakladı.

Kilisenin intihar edenler hakkında ağır cezalar öngörmesi, Ortaçağda intihar olaylarının artmasını engelleyemedi. Derebeylik devrinin en önemli hukuk kaynağı sayılan âdetlerin (18) çoğunluğu Hıristiyan Öğretisinin, bazıları ise hâlâ Digesta'nın etkisi altındaydı. İntihar edenin menkul mallarının müsaderesini düzenleyen âdetler bulunduğu gibi, menkul ve gayrimenkul mallarının müsaderesini öngören âdetlere de rastlanmakta idi (19). Roma Hukukunun etkisinde kalan bazı âdetler ise intihar edenlerin mallarının müsaderesine yer vermiyordu (20).

c) 16 ncı Asırdan Fransız İhtilâline Kadar İntihar

16 ncı Asırda tüm Avrupa'ya yayılan kültür ve sanatta yenilenme hareketleri, intiharın korkunç bir fiil olmadığı anlayışının yerleşmesine neden oldu. Lyon (1577) ve Reims (1583) Konsillerinin kendilerinden önce toplanan Konsillerin kararına iştirak ederek intiharı ağır bir biçimde cezalandırmaları kınandı. Ayrault (1526-1601) "Cesetler, Küller ve Anılara Karşı Açılan Davalar" adlı eserinde gölgelerle (21) savaşmanın gülünç ve budalaca olduğunu belirttikten sonra "... ölümün cinayeti sildiğini ve sona erdirdiğini söylemiyor muyduk?" sorusunu sormaktadır. Roma Hukukunun etkisinde kalan Guy Coquille, ızdırap veya üzüntü nedeniyle hayatına son verenin mallarının müsadere edilmemesi sadece cesedinin örnek teşkil etmesi amacıyla asılması görüşünü savunur. Ancak bütün bu düşünceler Âdetlere ve Konsillerin Kararlarına dayanan mevzuatın değişmesine yeterli olamadı. Diğer bir anlatımla, önceki asırların

(18) Feodal devirde genellikle âdetler sözlü idiler. Adalet memurları tarafından incelenen yazılı şekilleri resmi bir nitelik taşıymıyordu. "Coutumier" ismi verilen bu örf ve âdet yazılarının en ünlüsü 1283 yılında Philippe de Beaumanoir tarafından kaleme alınan Beauvaisis âdetiyle ilgili olanı idi. Bkz. Marcel Rousselet - Jean Michel Aubouin, Histoire de la justice, 5. Bası, Paris 1976, s. 22 - 23.

(19) Coquelin de Lisle, s. 37.

(20) Örneğin Roma Hukukunun etkisinde kalan Bourgogne Yüksek Mahkemesi, geçim sıkıntısı nedeniyle intihar edenin mallarının müsaderesine karar vermedi, bkz. Coquelin de Lisle, s. 37 dn. 3.

(21) Eski çağda ölümler gölgelerle bir tutulurlardı.

ceza anlayışı varlığını sürdürmekte devam ediyordu: Manevi, cismani ve mameleke ilişkin cezalar yürürlükte idiler.

16 ncı Asırda kaleme alınan Adetlerin çoğunluğu asrın eğilimi ve anlayışını aksettirmekten uzaktı. Gerçekten 1580 tarihli yeni Bretagne Adeti 631'nci maddesinde "Bilinçli olarak kendini öldüren ayaklarından asılmalı ve bir katil muamelesi görmelidir" demektedir. 631'nci madde eski âdetin (22) 586'ncı maddesini aynen yansıtıyordu.

Daha hafif bir hükme, intihar edenin karısına ilişkin olmak üzere Normandiya Adetinde rastlanmakta idi. Diğer âdetler müntehirin bütün menkul mallarının müsaderesine hükmedileceğini belirtilirken, sadece Normandiya Adeti, intihar edenin menkul mallarının üçte birinin derebeyine, üçte ikisinin ise karısı ve çocuklarına kalacağını öngörüyordu.

1670 Fransız Emirnamesi intiharı, Tanrı veya Devlet Başkanına karşı işlenen suçla bir tuttu.

18 nci Asır müelliflerinden Jousse "Traité de Droit Criminel" adlı eserinde intihar edenlerin ceset ve mallarının yaptırıma tâbi tutulduğunu açıklamaktadır. Müellife göre intihar edenlerin cesetleri, halka gösterilmek üzere başları yere doğru olacak biçimde bir top rak kalburuna konulurdu. Daha sonra ayaklarından asılan cesedin gömülmesi yasaklanmıştı. Bu ceza ancak kendilerini soğukkanlılıkla öldürenlere uygulanırdı. Müntehirin ayrıca malları müsaderé edilirdi. "Matières Criminelles" adlı kitabında Muyart de Vouglans, intihara teşebbüsün tamamlanmış intiharla bir tutulduğunu belirtmektedir (23).

5 — Fransız İhtilâlinden Zamanımıza Kadar İntihar

Hoşgörüle karşılanmayan ve ağır bir biçimde (24) cezalandırılan intihar fiilinin kovuşturulması 18 nci Asrın sonlarına doğru özellikle Beccaria, Montesquieu ve Voltaire'in etkisiyle seyrekleşti.

Gerçekten Fransa'da 1789 tarihine kadar cezalandırılan intihar

-
- (22) En eski Bretagne Adeti 1539 Senesine aittir. Söz konusu âdet, uzun zamandır yürürlükte olan teamüllerin bir araya getirilmesinden oluşmuştu.
- (23) Coquelin de Lisle, s. 39 - 42.
- (24) Mahkûmiyetten kurtulmak için intihar edenlerle ıstıraplarına son vermek üzere bu yolu seçenler arasında bir ayırım yapan âdetlere rastlanmaktadır. Ayrıca, intihar eden akıl hastaları veya akli melekelerinde teşevvüs meydana gelmesi nedeniyle hayatlarına son verenler hakkında cezaya hükmedilmezdi. Bkz. Garraud, C. V, s. 275,

fiiline (25) müeyyide uygulanmasına karşı ilk itirazları yapanlardan biri de Cesare Beccaria (1738 - 1794)'dır. Beccaria, "Suçlar ve Cezalar" adlı eserinin (1764) "İntihar ve Hicret" başlıklı XXXV inci faslında, intiharı cezalandırılması mümkün olmayan bir suç olarak nitelendirmektedir. Beccaria'nın intiharı "suç" olarak belirtmesinin nedeni, yaşadığı devirde yukarıda da belirtildiği gibi intiharı suç sayılmasıydı (26). Müellife göre, intiharı cezalandırılmamasının nedeni (27) cezaya konu olan şeyin cansız ve hissiz bir bedenden ibaret olması veya intihar nedeniyle cezalandırılacak şahısların (intihar edenin mallarının müsaderesiyle masum aile fertleri cezalandırılmaktaydı) masum bulunuşlarındandır. İntihar edenin cansız bedenine verilen ceza yaşayanlar üzerinde aynen bir heykelin kırbaçlanması gibi bir etki meydana getirir. O kadar. Cezaların şahsiliğine aykırı olan müntehirin ailesinin cezalandırılması ise zulüm ve adaletsizlik husule getirir. Mallarını alıp gitmediğinden, hatta cesedini bile vatanına terkettiğinden, intihar edenin diğer bir Devlete sığınan kimseye nazaran topluma çok daha az bir zararı olur. Ayrıca bir Devletin kuvveti vatandaşlarının sayısına bağlı olduğundan, diğer bir Millete karışmak için kendi ülkesini terkeden fert, terkettiği topluma intihar edene oranla iki defa daha fazla kayıp vermiş olmaktadır (28). İntihar Allah'a karşı işlenmiş bir suçtur. Ölümünden sonra cezalandırmak sadece Allah'a aittir. Müntehiri cezalandırmayan insanlar ancak onun geride bıraktığı ailesi fertlerine yaptırım uygulayabilmektedirler. Geride kalan aile fertlerinin cezalandırılması da cezaların şahsiliği kuralının ihlâline ve dolayısıyla hürriyetin ortadan kalkmasına neden olur. Ceza tehdidinin kendisini öldürmeye karar veren üzerinde etkili olabileceği görüşünü Beccaria, "... hayatın nimetlerini sessizce reddeden ve belki de mutsuz bir ebediyete kavuşmak için bu dünyadaki varlığından iğrenin bir kimseyi ailesine ilişkin zayıf ve geleceğe yönelik bir endişe

-
- (25) **Robert Vouin**, *Droit pénal spécial*, 2. Bası, C. I, Les infractions contre les biens, les personnes, la famille, les moeurs et la paix publique, Paris 1968, s. 131.
- (26) Bkz. **Jean Graven**, *Beccaria et l'avènement du droit pénal moderne (1738 - 1794)* in: *Grandes Figures et Grandes Oeuvres Juridiques*, Genève 1948, s. 97 - 186, 165.
- (27) Cezanın önleyici bir etkisi olmadığı ve haksız olarak ailesine yansıdığı gerekçeleriyle intihar cezalandırılmamıştır. bkz. **Vouin**, s. 131.
- (28) **Beccaria**, (Çev.: André Morellet), *Traité des délits et des peines*, Paris An V. - 1797, s. 147 - 148; **Beccaria**, *Des délits et des peines*, traduction nouvelle, Paris 1822, s. 226 - 227; **Beccaria**, (Çev.: Muhiddin Göklü) *Suçlar ve Cezalar yahut Beşeriyetin Mecellesi*, 3. Bası, İstanbul 1964, s. 270-171..

durduramayacaktır” gerekçesiyle red etmektedir (29).

Netice olarak Beccaria, müntehire verilecek cezanın önleyici bir etkisi olmadığı, diğer bir anlatımla bizzat intihar eden ve yaşayanlar üzerinde hiçbir tesir meydana getirmediği ve masum aile fertlerine uygulanacak yaptırımın da, cezaların şahsiliği esasına aykırı olduğundan zulüm ve adaletsizlik yaratacağı gerekçeleriyle intihar fiilinin cezalandırılmamasını savunur.

İntihar konusuna değinen Montesquieu (1689-1755) “İran Mektupları”nda (Lettres persanes 1721) (30) söz konusu fiilin cezalandırılmasına açıkça karşı çıkmaktadır. Buna karşılık “Kanunların Ruhu” (Esprit des lois 1748) adlı kitabında müellif, müntehire uygulanan cezaları (bedensel ceza, mallarının müsaderesi) eleştirmekten kaçınıyor. Aşağıda Montesquieu’nün intihar konusundaki fikirlerine değineceğiz.

“İran Mektupları” adlı eserinin 76’ncı mektubunda intihar edenlere karşı Avrupa’daki kanunların amansız olduklarını belirten Montesquieu, müntehirlerin cesetlerinin sokaklarda sürüklenmesi, namus ve şereflerinin çamurlara bulanması, mal ve mülklerinin müsadere edilmesiyle kanunların onları ikinci defa ölüme mahkûm ettiklerini belirtmektedir (31). Müellife göre, bu kanunlar ziyadesiyle haksız ve adaletsizdir. “Kederden, sefaletten, hakaretten inleyip ezilirken, bu izdiraplarıma son vermeme niçin engel olunmak isteniyor ve yaralarımın ilâcı ellerimde bulunurken, beni niçin ondan merhametsizce mahrum etmeye kalkıyorlar?. — Neden içinde bulunmayı red ettiğim bir toplum için çalışmam isteniyor? — Yapılmasına iştirak etmediğim bir anlaşma ile niçin bağlı olayım? Toplum karşılıklı bir yarar üzerine kurulmuştur. Ancak toplum benim için bir yük teşkil ederse, artık onu reddetmeme kim engel olabilir? Hayat bana bir lütuf olarak verilmiştir. Fakat o bu niteliğini kaybederse ben de onu istememek hakkına sahip olmalıyım. Neden kal-

(29) Beccaria, 1822, s. 232 - 233; “Aile” sözcüğünün yer almadığı Morellet tercümesinin 154 üncü sayfasında “çok daha hafif ve geleceğe yönelik mülahazalar”, Göklü çevirisinin 275 inci sayfasında ise “bu kadar zayıf ve bu derece istikbale muzaf bir endişe” ibarelerine rastlanmaktadır.

(30) “İran Mektupları”nda, Parise gelmiş iki İranlının Fransız siyasi ve toplumsal bünyesiyle ilgili ülkelerine yazdıkları mektuplar konu edilmektedir. Eser, o zamanın Fransa’sının siyasi teşkilâtı ve sosyal bünyesiyle alay etmektedir. Fransız Halkı mektuplardan, XIV Louis Krallığının zorbalığa kayarak nasıl soysuzlaştığını, sarsılmaz sanılan birçok değerini boş olduğunu iki İranlıdan öğrenmiştir.

(31) Montesquieu, Lettres Persanes, Éditions Garnier Frères, Paris 1960, s. 160; Montesquieu (Çev.: Muhiddin Göklü), İran Mektupları, İstanbul 1963, s. 241.

kinca, sonuç da nihayete erer. — Ben kanunların hükmü altında yaşıyorsam, onlara itaate mecburum. Fakat ben yaşamıyorsam, o kanunlar artık beni bağlayabilir mi? — Fakat şimdi de bana, siz, Tanrının düzenini bozuyorsunuz, Tanrı ruhunuzla bedeninizi birleştirdi, halbuki siz, onları birbirlerinden ayırıyorsunuz, binaenaleyh siz, Tanrının isteklerine karşı geliyorsunuz, ona direniyorsunuz diyeceklersiniz. — Bu ne demektir? Ben maddenin biçimini değiştirdim diye... Tanrının düzenini bozmuş sayılır mıyım? Hiç şüphesiz hayır: Ben sadece bana verilen bir hakkı kullanmış oluyorum ve bu anlamda Tanrıya karşı gelmeden kendi düşünceme göre harekette serbestim. — Ruhum bedenimden ayrıldığı zaman ... dünya bazı kayıplara mı uğrayacaktır? Tanrının büyük ve muhteşem eserleri önemlerinden bir şey mi kaybedeceklerdir? (32). — Bütün bu düşüncelerin kaynağı ... sadece gururumuzdur. Biz bir türlü küçüklüğümüzü hissetmiyor, evrende mutlaka önemli bir şey olmak istiyoruz. Biz bizim gibi kusursuz bir kişinin yok olup gitmesinin tabiatı küçültüp alçaltacağını düşünüyoruz...” (33)

“İran Mektupları”nda açıkça intiharin cezalandırılmasını kınayan Montesquieu, “Romalıların Yükseliş ve Çöküş Nedenleri Üzerine Düşünceler” (Considérations sur les causes de la grandeur des Romains et de leur décadence 1734) adlı eserinde, Brutus, Cassius ve Cato'nun intiharlarından bahsetmek suretiyle konuyla meşgul oldu. Hayatlarına son verme cesaretini gösteren Romalıların övüldüğü kitapta Montesquieu, intiharin haklılığını belirtmekten ziyade söz konusu fiili mazur göstermeye çalışmaktadır.

Dini esasların dünyevi esaslara uymaması dolayısıyla günlük hayatın meselelerinin kilise hukuku tarafından düzenlenemeyeceğini “Kanunların Ruhu” (Esprit des lois, 1748) isimli eserinde belirten Montesquieu, lâik mahkemelerin öteki dünyaya bakan mahkemelerin kurallarıyla yürütülemeyeceği kanaatinde (XXVI Kitap, Konu XI-XII). Ancak kendi kendilerini öldürenlerin davranışlarının tabii kanunlara ve dinlerin yasalarına aykırı olduğunu belirten Montesquieu, “bazı ülkelerin medeni kanunları, insanların kendi kendilerini öldürmelerini önlemeğe çalışıyorsa, bunun sebepsiz olmadığı muhakkak...”tır diyerek (34). İran Mektuplarından farklı olarak, intiharin cezalandırılmasına karşı çıkmamaktadır.

(32) Montesquieu, Lettres Persanes, s. 161.

(33) Montesquieu, Lettres Persanes, s. 162.

(34) Montesquieu (Çev.: Fehmi Baldaş), Kanunların Ruhu Üzerine, C. I, XIV Kitap, Konu XII, s. 431 - 432, Ankara 1963; C. II, XXVI Kitap, Konu XI - XII, s. 245 - 246, İstanbul 1965; Ossip Bernestein, Die Bestrafung des Selbstmords und ihr Ende, Breslau 1907, s. 21 - 22 (Heidelberg Doktora Tezi)

İntiharın cezalandırılmasına karşı çıkanlardan biri de Voltaire'dir (1694-1778). Aydınlanma çağının öncülerinden olan müellif, "Suçlar ve Cezaların Tefsiri" (Commentaire sur le livre des délits et des peines, 1766) adlı eserinde, ne Tevrat ne de İncil'in hayata tahammül edemeyen insanı dünyayı terkten yasaklamadığını, hiçbir Roma Kanununun da intihar edeni cezalandırmadığını belirtmekte ve buna dayanak olarak İmparator Marc-Antoniüs'un yürürlükten kalkmamış kanununu göstermektedir. Kanuna göre, herhangi bir suçtan sanık olmayan babanız veya kârdeşiniz, ızdıraplarından yahut hayatın sıkıntılarından kurtulmak için veya ümitsizlik veya cinnetin etkisiyle kendini öldürürse, vasiyetnamesi geçerliliğini muhafaza eder. Şayet vasiyetname yapmamışsa, mirasçuları miras hükümlerine göre mirasa hak kazanırlar.

Voltaire, bu insani kanuna rağmen, insanların hâlâ, müntehirin cesedini toprak kalburuna koyup beygire sürükletmek suretiyle teşhir ettiklerini, kendi iradesiyle hayatına son verenin cesedini kazığa oturttuklarını, hatırasını çamurlara buladıklarını, yakınlarını ellerinden geldiği kadar şeref ve itibardan düşürdüklerini, mâmelekinin müsadere ederek mirasçılara intikal eden malları gaspettiklerini belirtmektedir. Bu âdetin diğer birçok âdet gibi Kilise Hukukundan çıktığını vurgulayan Voltaire, kilisenin kendi iradesiyle ölenleri mezardan bile mahrum ettiğini söylemektedir (35). Böylece Voltaire temelde Kilise Hukukuna karşı olduğundan, bu hukukun suç sayıp cezalandırdığı intiharın, suç sayılmasını da kabul etmemektedir (36).

Bu yeni akım karşısında Laik Otorite yürürlükteki mevzuatı uygulayamadığı gibi, kilise de intiharın cezalandırılmasında ısrarlı davranmadı (37). Gerçekten "Büyük" Friedrich II (1712-1786) zama-

(35) Voltaire, Commentaire sur le livre des délits et des peines, 1766 in: Beccaria, 1822, s. 275 - 358, 340 - 341; Beccaria, (çev.: Muhiddin Göklü), s. 281 - 282.

(36) Aydınlanma çağında Voltaire gibi intiharın cezalandırılmasına karşı çıkan düşünürler arasında Fransa ve İtalya'da, Holbach (1723 - 1789, Système de la Nature, 1770, Kısım II, Fasil XIV), Rousseau (1712-1778, Nouvelle Héloïse, Mektup XXI), Diderot (1713 - 1784, La marquise de Claye et St. Alban, C. IV; Principes de la philosophie morale, C. I; Essai sur les règnes de Claude et de Néron, C. III), Marat (1744 - 1793, Plan de la législation criminelle), Brissot de Varville (1754 - 1793, Théorie des loix criminelles), Servin (1746 - 1811, De la législation criminelle), Pastoret (Des Loix pénales, C. I, Kısım I, II), Valazé (1751 - 1793, Abhandlung über die Strafgesetze, C. III, Fasil X) ve Filangieri (Scienza della Legislazione) sayılabilir. Bkz. Bernstein, s. 20 - 30; Alman müellifleri için bkz. aynı müellif, s. 30 vd.

(37) Coquelin de Lisle, s. 42 - 43.

nında intihar suç olmaktan çıkarıldı (6.12.1751 Emirnamesi). 6 Mayıs 1813 tarihli Bavyera Ceza Kanununun yürürlüğe girmesiyle intihar ve intihara teşebbüs, Almanya'da cezalandırılır bir fiil olmaktan çıktı. Fransa'da 1791 Ceza Kanunuyla intiharın cezalandırılmasına son verildi (38).

6 — Ortaçağdan 1789'a Kadar İntihara Yardım

Yukarıda da açıklandığı gibi Ortaçağda lâik hukuk, insanın kendi eliyle hayatına son vermesini günah olarak nitelendirip cezai müeyyide altına alan Hıristiyanlık ve dolayısıyla Kilise Hukukundan etkilenerek, intiharı cezalandırdı (39). Ancak bu zamanda inti-

(38) **Velidedeöglu**, Tötung..., s. 45 - 46.

(39) Charlemagne'in (742 - 814) Emirnameleri her ne kadar intihar edenin ruhuna dualar edilmesine, hatırasına sadaka dağıtılmasına izin vermekte idiyse de, aleni bir ayını veya intihar edenin hatırasını yücelten herhangi bir işlemi yasaklamakta idi. "Carolina" (1532) "İntiharın cezası" başlıklı 135 inci paragrafında "Hayatını ve malını kaybettirecek fiiller nedeniyle mahkemeye çıkarılan kimse, suçun ispatlanması durumunda ceza korkusu ile intihar ederse, terekisi mirasçılara kalmayıp Hazineye geçer. Ancak kişi hayatını kaybetmesini gerektiren bir suçtan, hastalıktan, melankoliden, akli teşevvüsten veya başka nedenlerden dolayı intihar ederse mirasçuları terekeden hak sahibi olurlar. Bu hükümlere aykırı örf ve adetlerin yerini İmparatorluk Hukuku alır" Carolina için bkz. Die peinliche Gerichtsordnung Karls V. von 1532 (Carolina), herausgegeben und erläutert von Gustav Radbruch, Stuttgart 1967. Roma Hukukunun etkisi bu hükme açık bir biçimde yansımıştır. Friedrich Wilhelm I'in 1720 tarihli Emirnamesi intihar edenin cellat tarafından gömülmesini öngörüyordu. Kral bakımından günah sayılan intihar korkunç, menfur bir ayıptı, bkz. **Robert v. Hippel**, Deutsches Strafrecht. C. I, Allgemeine Grundlagen, Berlin 1925, s. 256. Hattâ, intihar eden akıl hastalarının malları müsadere edilmekteydi. 1794 tarihli Prusya Kanunu (Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten=Prusya Devletleri için Umumi Memleket Hukuku) intihar edenin cesedini cezalandırıyordu (m. 805). Prusya Kanununun tam metni için bkz. Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten von 1794. Textausgabe. Mit einer Einführung von Hans Hattenhauer und einer Bibliographie von Günther Bernert, Frankfurt am Main - Berlin 1970. Prusya Kanununun bu hükmü Kral Friedrich Wilhelm II'nin 1796 tarihli bir Emirnamesiyle yürürlükten kaldırıldı. Aynı zamanlarda Almanya gibi Fransa da, intiharın cezalandırılmasıyla ilgili olarak Roma Hukukunun ve Kilisenin etkisi altında kalmıştı. Haysiyet kırıcı defin ve müntehirin mallarının müsadereyi intiharın mutâat cezaları idi. 1670 Emirnamesi, intihar fiilinin bilerek ve istenerek işlendiğinin kanıtlanması durumunda cesedin cezalandırılacağını ve müntehirin mallarının müsadere edileceğini öngörüyordu. Avusturya'da "Constitutio Criminalis Theresiana" (1769) 93 üncü maddesinde intiharı cezalandırmıştı. Joseph II'nin Ceza Kanununun (Avusturya - 1787) 123 vd. maddelerinde, intihar edenin cürüm işlediği kabul edilmekte ve cesedinin cellat tarafından gömüleceği belirtilmekteydi. Bkz. **Velidedeöglu**, Tötung..., s. 45 - 46.

hara yardım fiilinin cezayı gerektirip gerektirmediğini aynı katiyetle söyleyemiyoruz. Bu hususta kanuni hükümlere rastlanmamaktadır. Ancak intiharın bu zamanlarda cezalandırıldığı gözönüne alınırsa, yardımın da muhtemelen cezayı gerektirdiği belirtilebilir.

“Carolina”da (1532) intihara yardım’la ilgili bir hüküm bulunmamaktadır (40).

7 — Fransız İhtilâlinde Zamanımıza Kadar İntihara Yardım

Çok daha sonraları Prusya Kanunu (1794) konuyla ilgili bir hükme (Kısım II, 20. Bap, m. 834) yer vermiştir. Maddeye göre “Talebi üzerine bir kimseyi öldüren veya intiharına yardım eden altı sene on seneye kadar kelebentliğe veya ağır hapis cezasına mahkûm olur”. Maddenin talep üzerine adam öldürmeye ilişkin ilk kanuni hüküm olduğu belirtilmiştir (41). Prusya Kanununu izleyen birçok Alman Devleti, 19ncü Asrın ortalarına doğru intihara yardımın cezayı gerektirdiğine ilişkin bir hükme mevzuatlarında yer verdiler. Gerçekten örneğin, Braunschweig Dükalığı CK.nun (1840) 148 inci, Baden Büyük Dükalığı CK.nun (1845) 208 inci, Tübingen Devletleri CK.nun (1850) 121 inci ve Saksonya Krallığı CK.nun (1855) 158 inci maddeleri intihara yardımı cezalandırmışlardı. Alman İmparatorluk CK. (15.5.1871) intihara yardımını özel bir suç olarak düzenleyen yukarıdaki kanunlara katılmamıştır (42). Aşağıda çalışmanın mukayeseli hukuk kısmında görüleceği üzere, bugün intiharı suç saymayan Kanunlar genellikle bu fiile yardım (ikna, teşvik, yardım) cezalandırmaktadırlar.

8 — İslâm Hukukunda İntihar ve İntihara Yardım

Adam öldürmeyi yasaklayan İslâm Hukuku intiharı da yasaklamıştır. Konuyla ilgili hükümlere hem Kur’an’da hem de hadislerde rastlanır: “Haklı bir sebep olmadıkça Allah’ın muhterem kıldığı cana kıymayın” (İsra Suresi Ayet 33) (43). “Kendinizi öldürmeyiniz” (Nisa Suresi Ayet 29) (44). Hadisi şeriflerde de intiharın yasak olduğu vurgulanmıştır. Allah’ın Elçisi şöyle demektedir: “Her kim ki kendisini bir demirle öldürürse kıyamet gününde elinde o demir parçacığı ile getirilir, cehennem azabının içinde kalır. Her kim ki kendisini bir zehirle zehirlerse, kıyamet gününde o zehir elinde

(40) Velidedeoğlu, Tötung..., s. 60.

(41) Velidedeoğlu, Tötung..., s. 9.

(42) Velidedeoğlu, Tötung..., s. 60, 96 dn. 140.

(43) Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, (Hazırlayanlar : Ali Özek - Hayrettin Karaman vd.), İstanbul 1982, s. 284.

(44) Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, s. 82.

bulunarak cehennem ateşine sokulur, orada sürekli kalır. Kim ki kendisini ağaçtan atarak öldürürse o da cehenneme fırlatılarak atılır, orada ebediyyen kalır” (45).

İslâm Hukukunda yasak ve haram sayılan intihar fiili -intihar kasıtlı veya yanılarak olabilir- gerçekleşikten sonra, müntehire bir ceza verilmez (46). Zira dünyevi ceza ölümle sakıt olur. Kefaret konusunda ise İslâm Hukukçuları arasında ihtilâf vardır. Bazıları (İmam Malik, İmam Azam) kefarete olmayacağını belirtirken, İmam Şafii kasıtlı veya yanılarak canına kıyıp kendisini öldüren kimse- nin malından kefarete verilmesi gerekeceğini ileri sürmektedir.

Vefatı vukubulan müntehirin cezalandırılmamasına karşılık, intihar etmek isteyen kişi ölmediği takdirde intihar suçuna teşebbüsünden dolayı cezalandırılır. İntihar yasaklandığından, intihar eden kişiyi, teşvik eden, ona yardımda bulunan cezalandırılır. Çarptırılacakları ceza tâzîr (47) cezasıdır. Bu suretle İslâm Hukukunun müntehir veya intihara teşebbüs edene yardımcı olanı (ikna, teşvik, yardım) cezalandırması genellikle ceza kanunlarının kabul ettiği bir görüştür.

(45) **Abdülkadir Üdeh**, (Çev.: Akif Nuri), İslâm Ceza Hukuku ve Beşerî Hukuk. C. I, İstanbul 1976, s. 644.

(46) **Üdeh**, C. I, s. 644; ayrıca bkz. **Josep Schacht**, (Çev.: Mehmet Dağ - Abdülkadir Şener), İslâm Hukukuna Giriş, Ankara 1977, s. 189.

(47) Tâzîr, önceden belli olmayan, ülûlemin, hâkimin serbest takdirine bırakılan cezaları ifade eder. Bazı İslâm Hukukçuları tâzîri “hadden aşağı te'dibdir” diye tanımlarlar. Bkz. **Sabri Şakir Ansay**, Hukuk Tarihinde İslâm Hukuku, 3. Bası, Ankara 1958, s. 292; **M. Cevat Aksit**, İslâm Ceza Hukuku ve İnsânî Esasları, İstanbul 1976, s. 58 (Doktora Tezi). İslah olunca- ya kadar hapis, 39 sopayı aşmamak şartıyla dayak - bazıları tâzîrde vurulacak sopa miktarını 75 veya 79 olarak göstermektedirler - teşhir, kulak çekme, azarlama, hâkimin yüzünü buruşturması, terk, sürgün, tâzîr ceza- larından bazılarıdır. Bkz. **Ali Şafak**, Mezheblerarası Mukâyeseli İslâm Ce- za Hukuku, Erzurum 1977, s. 198 - 199. Had cezalarını miktar itibariyle aş- maması gerektiğinden tâzîr olarak ölüm cezasına hükmedilemez. Tâzîr ce- zaları arasında ölüm cezasının yer alıp alamayacağı hususundaki tartışma- lar hakkında bkz. **Ahmet Mumcu**, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katli, An- kara 1963, s. 47 vd. (Doktora Tezi). Ancak zamanla İslâm Devlet Reisine, İslâm toplumu için tehlikeli saydığı kimseleri, Devlet ve toplumun menfa- ati için öldürebilmek yetkisi tanınmıştır ki, buna “Siyaseten katli” denil- miştir. Bu suretle tâzîren uygulanmaması gereken ölüm cezası, çoğu kez Şeyh ül-İslâm'dan fetva alınarak “Siyaseten katli” adı altında sık sık tat- bîk edilmiştir, bkz. **Coşkun Üçok**, Osmanlı Kanunnamelerinde İslâm Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler (AHFM., C. IV, sy. 1 - 4, İstanbul 1947, s. 48 - 73, 52); **Coşkun Üçok - Ahmet Mumcu**, Türk Hukuk Tarihi. Ders Kitabı, 4. Bası, Ankara 1982, s. 74.

II — İNTİHARA YARDIM SUÇUNUN UNSURLARI, SUÇA TESİR EDEN SEBEPLER VE MUKAYESELİ HUKUK

1 — Genel Olarak

Kişinin mutlak hürriyetini belirten Fransız İhtilâli, intihar karşısında adalet ve toplumun ilgisizliğini ilân etti. Bu görüşü benimseyen çağdaş kanunlar intiharı suç olmaktan çıkardılar. Lombardi-Vénitie'de 1815'de yürürlüğe konan 1803 tarihli Avusturya Ceza Kanunu (CK.) 19.ncu yüzyılda intiharı cezalandıran belki de tek Avrupa Kanunu idi. Kanun, intihardan gönüllü vazgeçmeyle, fiilin bir kaza veya müntehirin arzusu dışında tamamlanamaması (tam teşebbüs) arasında bir ayırım yapıyordu (§§90-91). Birinci durumda hâkim önüne çağrılan fail görevlerini hiçe sayan fiilin ağırlığı nedeniyle ciddi bir biçimde uyarılırdı. İkinci durumda ise, emin bir yere kapatılan ve sıkı bir şekilde gözetim altında bulundurulmuş müntehir, aklını kullanabilmesi ve görevlerini hatırlaması için fiziki ve ahlâki bir tretmana tâbi tutulurdu. Şayet müntehir vefat etmişse, mahkeme kararıyla mezarlık haricinde bir yere gömülürdü (48). 1850 yılında İmparatorluk beratıyla müntehir hakkındaki yaptırımlar kaldırıldı (49). Avusturya CK.nun intiharla ilgili benzer hükümlerine, Piémont ve Sardunya'da yürürlükte olan 26.10.1839 tarihli Albertin Kanununda rastlanmaktadır (50). Bugün bu son kanun da yürürlükten kaldırılmıştır. Avusturya CK.nun (1803) yerine geçen 1853 tarihli kanun intihar konusuna değinmemektedir (51). Kendi hayatına son verenin veya intihara eksik veya tam teşebbüste bulunanın fiili İngiltere'de uzun zaman suç sayılmıştı. Gerçekten İngiltere'de her ne kadar müntehirin vefatı vukuunda uygulanan manevi, cismani ve mâmeleke ilişkin cezalar -cesede kazık çakılması, ölünün mezarlığa defnedilmemesi, mallarının müsaderesi- 1851 yılında kaldırılmışlarsa da, intihar -teşebbüs halinde kaldığı hallerde- yine de suç, adam öldürmeye teşebbüs (cünha, misdemeanour) sayılıp cezalandırılıyordu (52). Söz konusu fiil İngiltere'de 1962 yılında suç olmaktan çıkarıldı (53). 1881 tarihli New York CK.nda (m. 172 vd.) İngiliz Hukukundakilere benzer hükümler bulunmaktadır. İntiharı

(48) Garraud, C. V., s. 276.

(49) Dieter König, Die Tötungsdelikte, in: Materialien zur Strafrechtsreform. C. II. Rechtsvergleichende Arbeiten, Bonn 1955, s. 209-234, 221.

(50) Garraud, C. V., s. 276; Code pénal d'Italie (30 Juin 1889), (Çev.: Jules Lacoïnta), Paris MDCCCXC, s. XX.

(51) Garraud, C. V., s. 276.

(52) König, s. 221; Garraud, C. V., s. 276 dn. 5.

(53) Sulhi Dönmezer, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, 13. Bası, İstanbul 1990, s. 88

ağır ve kamusal bir kötülük olarak niteleyen 172 inci madde, intihar eden kişinin toplum yararı açısından cezalandırılması olanaksız olduğundan, yaptırma hükmedilemeyeceğini belirtmektedir. Bununla beraber 174 üncü madde, intihara teşebbüs edenin adam öldürmeye teşebbüsten cezalandırılacağını öngörmektedir (54).

İntihara teşebbüs edeni veya vefat eden müntehiri çağdaş Ceza Kanunları cezalandırmamaktadır. Gerçekten hayatına son veren veya vermeye teşebbüs eden bırakın ceza vermeyi kendisine merhamet duyulması gereken bir kişidir (55). Buna karşılık başkasının intiharına yardım fiili -son verilen hayat kişinin kendi hayatı olmadığından- cezayı gerektirir. Bu anlayışa uygun olarak ceza kanunları genellikle, intihara ikna veya teşvik veya fiilin icrasına yardım biçiminde gerçekleşen intihara yardımı (56) cezalandırırlar. Buna mukabil böyle bir kanunî tip tanımayan diğer bir anlatımla, "intihara yardım" isimli bağımsız bir suç tipine mevzuatlarında yer vermeyen Fransız, Belçika ve Lüksemburg Hukukları intihara yardım fiilini cezalandırmazlar. Bu hususun bir boşluk oluşturduğunu belirten söz konusu ülkelerdeki öğretinin bir kısmı, bazı kanunî tiplerin yardımına ve özellikle gerçek ihmali suçlara başvurarak (örneğin, hayati tehlike halindeki bir kimseye yardım etmeme suçu, Fransız CK. m. 63/2) başvurarak intihara yardım fiilinin cezalandırılmasını savunurlar. Uygulamanın böyle bir çözümü kabul etmediğini belirtelim

Netice olarak kanunları kabul ettikleri sistemler bakımından iki büyük gruba ayırabiliriz: İntiharı suç saymayan ve yardımda bulunanları cezalandırmayan kanunlar (örneğin, Fransız CK., İsviçre CK., Federal Alman CK.) ve intihar fiilinin suç saymayan ve fakat yardımda bulunanları cezalandıran kanunlar. Genellikle ülkelerin ceza kanunları ve Türk CK. bu ikinci gruba girerler.

İntihara yardım edenlerin cezalandırılmalarını kabul eden kanunlar genellikle iki imkân öngörürler. Birinci imkân iştirake ilişkin hükümlerin kıyasen veya sarıh olarak diğerinin intihar fiiline "yardım edene" uygulanmasıdır. Ancak bu yol Federal Alman CK.-nin ve kanunumuzun da dahil olduğu hukuklara kapalıdır. Çünkü

(54) Garraud, C. V., s. 276 dn. 5.

(55) Ernst Hafer, Schweizerisches Strafrecht. Besonderer Teil. C. I, Berlin 1937, s. 14.

(56) Belirtelim ki intihar suç sayılmadığından buna iştirak de suç olmayacaktır. Ancak kanunlar intihara ikna veya teşvik veya yardımı veya bunların hepsini birlikte bağımsız bir suç olarak düzenlediklerinden, biz de bu maddemizde intihara ikna ve yardım veya sadece intihara yardım ibaresini kullanacağız.

söz konusu hukuklara göre iştirak hükümlerinin uygulanmasının şartlarından birini asıl fiilin başlı başına suç olması teşkil eder. Diğer bir deyişle kendisi suç olmayan fiile iştirak de suç sayılmayacaktır. Buna "iştirakte bağlılık kuralı" (Akzessorietät der Teilnahme) denir (57). Bu kurala göre, bir suça maddi veya manevî nitelikte katkıda bulunmuş olanın bu katkısı, onun suça iştiraki bakımından yeterli değildir. İştirak kurallarının uygulanabilmesi asli failin bütün suça katılanlar bakımından aynı olan bir suçu işlemiş olmasına, bir suçu gerçekleştirmesine bağlıdır (58). Müntehirin fiili suç olmadığından, bu fiile iştirak de suç oluşturmaz. Yukarıda belirtilen nedenle bu yola başvurmayan kanunlar, ikinci imkânı kullanmak zorunda kalmışlardır. Bu ikinci imkân, asli failin kanuni tipe uygun hareketini aramayan ve "intihara yardım" ismiyle anılan bağımsız bir suç tipi oluşturmaktır. Birinci yolu genellikle İspanyol - Güney Amerika Hukukları, ikinci yolu ise bazı Avrupa Kanunları seçmişlerdir. İkinci yolu seçen kanunlar genel iştirak hükümlerinden ayrıldıklarını belirtmek için iştirakte kullanılan terimlerden farklı terimler kullanmışlardır. Örneğin 11.7.1932 Polonya CK.nun 228 inci maddesi (59) "azmettirme" veya "muavenet" yerine "teşvik" veya "yardım etme", 21.2.1937 İsviçre CK.nun 15 inci maddesi (60) kenar başlığında iştirak hükümlerinde kullandığı "iştirak, azmettirme, tâli şeriklik" yerine "teşvik veya intihara yardım" terimlerine yer vermiştir. Türk CK.da "azmettirme", "müzaheret ve muavenet" terimlerini intihara ikna ve yardım suçunda kullanılmayarak aynı anlama gelen "ikna" ve "yardım" sözcüklerine yer vermiştir.

İntihara yardım suçunda "teşvik" ve "yardım" terimlerini birlikte kullanan kanunlar, her iki fiile de aynı miktar cezanın verilmesini öngörmektedir. Buna karşılık 17.8.1950 Yunan CK.nun 301 inci maddesi (61) sadece "ikna"yı Şili CK.nun 393 üncü maddesi ise yalnız "yardım"ı cezalandırmaktadır.

(57) **König**, s. 222.

(58) **Ayhan Önder**, Ceza Hukuku. Genel Hükümler. Suç Genel Teorisi. Suçun Özel Belirli Şekilleri. C. II, İstanbul 1989, s. 488.

(59) 11.7.1932 Polonya CK.nun 228 inci maddesinin metni için bkz. **König**, a.g.m., s. 232, 19.4.1969 Polonya CK.nun 151 nci maddesi "ikna" veya "yardım"dan bahsetmektedir. Kanun için bkz.: Der polnische Strafkodex, Gesetz vom 19 April 1969, (Çev.: Georg Geilke), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. XCII, Berlin 1970.

(60) **André Panchaud - Denys Ochsenbein**, Code pénal suisse annoté, Lausanne 1975. Bununla beraber intihara yardım suçundaki "yardım" kavramı genel olarak suça iştirakteki yardımla aynı anlama gelmektedir.

(61) Das griechische Strafgesetzbuch vom 17. August 1950, (Çev.: D. Karanikas), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LIX, Berlin 1953.

İntihara ikna ve yardım suçuna, kasten adam öldürme fiilinin cezasından daha hafif ceza verilmesinin nedenini öğretti, intihar edenin rızasında görür (62).

2 — İntihara Yardım Suçunun Unsurları

a) Suçun Maddi Unsuru

Bu bağımsız suçun maddi unsuru, genellikle mağdura kendi hayatına son verme kararını aldırma (ikna) veya intiharın icrasına fiili yardımdan ibarettir. Bu iki fiilden (ikna, yardım) birinin varlığı suçun hareketi unsurunun gerçekleşmesi için yeterlidir. Yukarıda da belirtildiği gibi Yunan CK. yalnız "ikna", Şili CK. ise sadece "yardım" fiilinden bahsetmektedir (63).

Suçun maddi unsuruna ilişkin kanunlarda yer alan farklı terimler aynı anlama gelmektedir. İntihar edene karar aldırma anlamına gelmek üzere örneğin, Yunan CK. (m. 301), 23.1.1974 Avusturya CK. (m. 78) (64), İsviçre CK. (m. 115), 2.3.1951 Yugoslav CK. (m. 139) (65), 7.12.1940 Brezilya CK. (m. 12) (66) "ikna", 19.10.1930 İtalyan CK. (m. 580) (67), Uruguay CK. (m. 315/1) "karar aldırma", 3.3.1881 Hollanda CK. (m. 294) (68), Kosta Rika (CK. (m. 189) "teşvik ve tahrik etme" terimlerini kullanmaktadırlar. Maddi unsurun ikinci şeklini belirtmek üzere kanunlar, "yardım etme" (örneğin, Avusturya CK m. 78, İsviçre CK. m. 115, 29.11.1961 Çekoslovak CK. m. 230 (69), 19.4.1969 Polonya CK. m. 151, Yugoslav CK. m. 139);

(62) König, s. 222.

(63) König, s. 223.

(64) Strafgesetzbuch, Wien, Stand 1.1.1990.

(65) Das Jugoslawische Strafgesetzbuch vom 2. März 1951 in der Fassung vom 30. Juni 1959, (Çev.: August Munda), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LVI, Berlin 1961.

(66) Das brasilianische Strafgesetzbuch vom 7. Dezember 1940, (Çev.: Dietrich Lang-Hinrichsen), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LXI, Berlin 1953.

(67) Das italienische Strafgesetzbuch vom 19. Oktober 1930 (Königl. Dekret Nr. 1398), (Çev.: Roland Riz), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. XC, Berlin 1969.

(68) Das niederländische Strafgesetzbuch vom 3. März 1881, (Çev.: Dieter Schaffmeister), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. XCVIII, Berlin - New York 1977.

(69) Das tschechoslowakische Strafgesetzbuch vom 29. November 1961, (Çev.: Erich Schmied), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LXXXV, Berlin 1964.

“icrasını kolaylaştırma” (örneğin, 1930 İtalyan CK. m. 580, 18.3.1936 Romen CK. m. 468/2 (70); “intihar kararını kuvvetlendirme” (örneğin, 1930 İtalyan CK. m. 580, 1936 Romen CK. m. 468/2), “vasıta tedarik etme” (örneğin, Hollanda CK. m. 294) ibarelerine yer vermişlerdir.

Yukarıdaki ayırımı yer vermeyen 22.5.1902 Norveç CK.nun 236 ıncı maddesi (71) “işbirliği” ve 15.4.1930 Danimarka CK.nun 240 ıncı maddesi (72) “iştirak” kavramlarını kullanmaktadır.

Arnavutluk CK. ilgi çekicidir. “İkna ve yardım”dan bahsetmeyen 15.6.1977 tarihli Arnavutluk CK.nun “intihara sebep olma” kenar başlıklı 89 uncu maddesi, insan haysiyetini ağır bir şekilde zedeleyen sistematik kötü muamele veya başka sistematik davranışlar sonucu intihara veya intihara teşebbüse sebep olma fiilini cezalandırmaktadır (73).

TCK.nun (Türk Ceza Kanunu) 454 üncü maddesi, “birini intihara ikna ve buna yardım eden...” ibaresini kullandığından, suçun maddi unsurunun oluşumu için, bir kimseyi sadece intihara ikna yeterli değildir. Ayrıca, intihara ikna edilen kimseye yardım da edilmiş olması gerekir. Diğer bir anlatımla, maddede, hem “ikna” ve hem de “yardım” suç unsuru olarak kabul edilmişlerdir. Bu unsurlardan birinin yokluğu maddi unsurun ve dolayısıyla suçun oluşumunu engeller. “İkna” ve “yardım” unsurlarını birlikte arayan TCK.nun 454 üncü maddesinin kaynağını oluşturan mehzaz 1889 İtalyan CK.nun 370 inci maddesinde “her kim birini intihara ikna veya buna yardım ederse...” ibaresi yer almaktadır. TCK. hazırlanırken bir tercüme yanlışlığı olarak 370 inci maddedeki “veya” bağlacı

(70) Rumänisches Strafgesetzbuch, Amtlicher Text, mit den Abänderungen bis zum 1. Dezember 1960, (Çev.: Paula Tiefenthaler - Alois Provasi), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LXXXI, Berlin 1964. “İntihara ikna ve yardım” başlıklı 21.6.1968 tarihli Romen CK.nun 179 uncu maddesi, birini intihara ikna veya onun intiharını kolaylaştırmadan bahsetmektedir.

(71) 22.5.1902 Norveç CK.nun 236 ıncı maddesinin metni için bkz. **König**, s. 232.

(72) 15.4.1930 Danimarka CK.nun 240 ıncı maddesinin metni için bkz. **König**, s. 230.

(73) Albanische Strafgesetze. Das Strafgesetzbuch vom 15.6.1977. Die Strafprozessordnung vom 25.9.1979 und Nebengesetze, (Çev.: Wolfgang Stoppel), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. 105, Berlin. New York 1990.

“ve” şeklinde 454 üncü maddeye alınmıştır (74).

Bazı ülkelerin kanunlarında suçun oluşması ve cezalandırılabilmesi için intihar edenin ölmüş bulunmasının şart olduğu belirtilmiştir. Diğer bir anlatımla bazı kanunlar, bu suçun oluşmasını, birini intihara ikna ve/veya bu konuda yardım etme dolayısıyla ölümün gerçekleşmiş olmasına bağlı tutarlar. Ölüm meydana gelmezse suç oluşmaz. Ölümün meydana gelmiş olmasını şart koşan kanunlar arasında örneğin, 1.2.1979 Küba (m. 319) (75), 27.2.1948 Romen (m. 468/2), Kosta Rika (m. 189/1), Urugay (m. 315/1), Venezuela (m. 414) (76), Yugoslav (m. 139) (77), 1889 İtalyan (m. 370) ve 1926 Türk (m. 454) CK.ları sayılabilir. Suçun oluşması için ölümün gerçekleşmesini zorunlu sayan kanunlar, intihar edenin fiilinin teşebbüs halinde kaldığı durumlarda, intihara ikna ve/veya yardım eden kişiyi cezalandırmazlar. Buna karşılık bazı kanunlar - örneğin, Yunan CK. m. 301, 16.3.1968 Bulgar CK. m. 127 (78), 30.9.1921 Arjantin CK.

- (74) Tetkik ettiğimiz Ceza Kanunlarının - örneğin, 1921 Arjantin, 1852, 1974 Avusturya, 1951, 1968 Bulgar, 1940 Brezilya, 1944 İspanyol, 1930 İtalyan, 1902 Norveç, 1951 Yugoslav, 1881 Hollanda, 1961 Çekoslovak, 1937 İsviçre, 1969 Polonya, 1968 Romen, 1961 Macaristan, 1936 Küba Sosyal Müdafaa Kanunu, 1886 Portekiz - hepsi farklı farklı terimler kullanmış olsalar da, intihara yardım suçunun oluşmasını diğer şart veya şartlar yanında “ikna” veya “yardım”ın gerçekleşmesine bağlı tutarlar. Diğer bir anlatımla, bu kanunlar “ikna” ve “yardım”ın birlikte bulunmasını aramazlar. “İkna” veya “yardım”dan herhangi birinin bulunması yeterlidir. 1950 Yunan CK. (m. 301) suçun oluşması için sadece “ikna”yı unsur olarak kabul ederken Grönland (m. 57/3), Danimarka (m. 240) ve Portekiz (m. 354) CK.ları sadece “yardım”ın bulunmasını suçun gerçekleşmesi bakımından yeterli görürler.
- (75) Das kubanische Strafgesetzbuch vom 1. März 1979 (Gesetz Nr. 21), (Çev.: Hans M. Semon - Einhard Franke), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Berlin, New York 1983.
- (76) Bkz. König, s. 224.
- (77) Belirtelim ki intihara ikna ve yardım suçunu düzenleyen 2.3.1951 Yugoslav CK.nun 139 uncu maddesi, 2.7.1959 tarihli kanunla değişmeden önce, intihar edenin fiilinin teşebbüs halinde kalmasını failin cezalandırılması için yeterli sayıyordu, bkz. König, a.g.m., s. 231; Code pénal Yougoslave, in: Les codes pénaux européens présentés par Marc Ancel - Yvonne Marx, C. IV, Paris 1971, s. 2375. Kanunun Almanca tercümesi için bkz. Das jugoslawische Strafgesetzbuch vom 2. März 1951 in der Fassung vom 30. Juni 1959, (Çev.: August Munda), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LVI, Berlin 1961.
- (78) Das bulgarische Strafgesetzbuch vom 16. März 1968, (Çev.: Thea Lyon - Anton Lipowschek), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. XCIII, Berlin 1973.

(m. 83 (79), Şili CK (m. 393), İsviçre CK. (m. 115), Çekoslovak CK. (m. 230), 1930 İtalyan CK. (m. 580), 22.5.1902 Norveç CK. (m. 236 - intihar edenin fiilinin teşebbüs halinde kalmasını failin cezalandırılabilmesi için yeterli saymaktadırlar.

Norveç (m. 236/2), 1930 İtalyan (m. 580) ve Brezilya (m. 122) Ceza Kanunları, failin cezalandırılması için intihar edenin ölmesini veya teşebbüs halinde kalan intiharın ağır bir bedeni yaraya neden olmasını aramaktadır. Brezilya ve 1930 İtalyan CK.ları bu son halde yani ağır bir bedeni yaraya yol açan intihara teşebbüs durumunda failin cezasının indirileceğini öngörmektedir.

TCK.nun 454 üncü maddesi intihara ikna ve buna yardım eden kimsenin cezalandırılması için, ölümün gerçekleşmesini şart koşturmuştur. Diğer bir anlatımla, ikna ve yardım neticesi müntehirin ölmüş olması gerekir. İkna ve yardım edilen müntehirin intihar girişimi teşebbüs aşamasında kalırsa -örneğin, ikna edenin sağladığı ipin kopması sonucu müntehir, intihar fiilini tamamlayamazsa - fail cezalandırılmaz yani 454 üncü madde uygulanmaz (80). 454 üncü maddenin bu düzenlemesi eleştirilebilir. Gerçekten fail, intihar kararını aldırıldığı bir kimseye yardım da ederek, örneğin vasıta sağlayarak onun ölmesi için gerekli çabaları göstermiştir. Başkasının hayatına kast edici davranışlarda bulunan kimsenin sırf intiharın tamamlanmaması, yani müntehirin ölmemesi nedeniyle cezalandırılmaması yerinde değildir. İkna ve yardım fiillerini gerçekleştiren fail, ahlâki düşüklüğünü göstermiştir. Ayrıca intihar teşebbüsü müntehirde iz ve eser bırakabilir. Örneğin, fiili sonucu müntehir aylarca hasta yatabilir, akli malûliyete uğrayabilir. Bütün bu olası kötü sonuçlara rağmen intihara ikna ve yardım edenin, sırf ölüm

(79) Das argentinische Strafgesetzbuch, von den gesetzgebenden Körperschaften angenommen am 30. September 1921 und verkündet am 29. Oktober 1921, (Çev.: Heinz Mattes), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LXXI, Berlin 1957.

(80) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyelerinden Feridun YENİSEY, Polis Okulları Ders Kitabının 35 inci sayfasında genel olarak teşebbüsten bahsederken "suçu hazırlayıcı nitelikte olan bu hareketlere icra hareketleri denir ve kural olarak cezalandırılmaz." demektedir. YENİSEY bu ifadesiyle hazırlık ve icra hareketlerini birbirine karıştırmıştır. Sormak gerekir: İcra hareketleri cezalandırılmazsa hangi hareketler cezalandırılacaktır. Bu ifadesiyle YENİSEY teşebbüs kavramını da reddetmiş olmaktadır, bkz. Feridun Yenisey, Ceza Hukuku. Polis Okulları Ders Kitabı, Ankara 1992, s. 35.

gerçekleşmedi diye cezalandırılmamasını öngören kanunların (81) düzenlemelerini yerinde bulmuyoruz.

b) Suçun Manevi Unsuru

Suçun her iki şekli bakımından "genel kast"ın bulunması gerekir. Niteliği itibariyle intihara yardım suçunun ancak kasten işlenebileceği farzedildiğinden, genellikle kanunlar, kanuni tipte kastı açıkça belirtmekten kaçınırlar. Manevi unsurun gerçekleşmesi açısından kanunlar genellikle, genel kastı yeterli sayıp saiki aramazlarken, bazı kanunlar saike yer verirler. Gerçekten örneğin, suçun gerçekleşmesi için genel, kastı kâfi görmeyen İsviçre CK.nun 115 inci maddesi, "hodbin (bencil) bir saikle" başkasını intihara ikna veya başkasına bu hususta yardım eden kimseden bahsetmek suretiyle suçun oluşmasında failin saikine (özel kastına) önem vermiştir. Bu şekilde kanuni tipin genişlemesi diğer bir anlatımla cezalandırma alanının daraltılması, ilk defa İsviçre CK.nun 1908 tarihli Öntasarısının 66 ncı maddesinde düzenlenmiş ve fiilin ispatına ilişkin eleştirilere rağmen 1937 Kanununda yer almıştır (82). Danimarka (m. 240 cümle 2) ve Brezilya (m. 122) CK.ları failin "kişisel çıkarımı amaçlayarak" veya "bencil bir saikle" suçu işlemesini cezayı ağırlaştırıcı bir sebep sayarlar.

3 — Suça Tesir Eden Sebepler

a) Ağırlatıcı Sebepler

Fiili ağırlaştırıcı belli bazı durumların varlığı cezanın ağırlaşmasına neden olur. Bu durumlar failin şahsına ve saiklerine veya intihar edenin şahsına ilişkin olabilir.

İsviçre CK. (m. 115) failin cezalandırılabilmesini bencil bir saikle hareket etmesine bağlamaktadır. Aynı esası kabul eden Brezilya CK. (m. 122) bu durumda cezanın miktarını iki misline çıkarmaktadır. İntihara yardım suçunun yaptırımının hafif hapis veya para cezası olduğunu öngören Danimarka CK.nun 240 ncı maddesi, egoist âmillerin varlığı halinde yaptırımın 3 seneye kadar hapis cezasına yükselbileceğini belirtmektedir (83).

(81) Örneğin, 1889 İtalyan CK. (m. 370), 22.5.1902 Norveç CK. (m. 236), 3.3.1881 Hollanda CK. (m. 294), 27.2.1948 Romen CK. (m. 468/2). Belirtelim ki 21.6.1968 tarihli Romen CK.nun 179 uncu maddesinin 1. fıkrası, intihara ikna veya bu hususta yardımın cezalandırılmasını müntehirin ölümüne bağlı tutmamıştır.

(82) Paul Logoz, Commentaire du code pénal suisse. Partie spéciale. C. I (Art. 111 à 212), Neuchâtel - Paris 1955, s. 22.

(83) König, s. 224.

Birçok ülkenin ceza kanunları, cezanın artırılmasını intihar eden şahsına bağlı tutmuşlardır. Cezanın artırılmasına neden olan şahsa ilişkin bu sebepler şunlardır: "Yaş küçüklüğü" (18 yaşının altında: Hindistan, Pakistan, Seylan, Sudan, Yugoslavya, Çekoslovakya, Bulgaristan, İtalya, Urugay, Brezilya), "akıl hastalığı veya akıl zayıflığı" (Hindistan, Pakistan, Seylan, Sudan, İtalya), "akli bozukluk" (Çekoslovakya), "cezai ehliyetin zayıflaması" (Yugoslavya), "yeterli olmayan akli gelişme" (Çekoslovakya), "direnme gücünün zayıflaması" (Brezilya), "fiilin niteliğini veya önemini anlamama, kendine hâkim olamama (Bulgaristan), ayrıca uyuşturucu madde müptelâlarını veya sarhoşluğu itiyat edinenleri intihara ikna ve/veya yardım edenlerin cezaları artırılmaktadır: Urugay, İtalya, Hindistan, Seylan, Pakisâtan, Sudan.

Yukarıda belirtilen cezayı ağırlaştırıcı hallerin varlığı işlenen fiilin intihara yardım sayılmamasını gerektirmez. Bununla beraber İtalyan (m. 580/2, 2 cümle) ve Yugoslav (m. 139/3) CK.ları iki halde -yaş küçüklüğü (müntehirin 14 yaşından küçük olması) veya temyiz kudretine sahip olmama - faili intihara ikna ve/veya yardımdan değil kasten adam öldürmeden mesul tutmuştur (84). Yukarıdaki aynı neticeye - yani akıl hastalığı veya yaş küçüklüğü sebebiyle cezai mesuliyeti olmayan kişileri intihara ikna ve/veya yardım edenlerin kasten adam öldürmeden sorumlu tutulacakları neticesine - öğretisi (85) dolayısıyla faillik müessesesine başvurarak mevzuatlarında konuyla ilgili bir hüküm taşımayan hukuklar bakımından da varırlar.

b) Hafifletici Sebep

Cezayı azaltıcı bir hale 1948 tarihli Romen CK.nun 468 inci maddesinin 3. fıkrasında rastlanmaktadır. Fıkraya göre intihara ikna veya yardım fiili merhamet saikiyle şifası kabil olmayan hastalığa yakalanan ve ölümü kaçınılmaz olan bir kimsenin acılarını azaltmak için işlenmişse ceza indirilir. Belirtelim ki cezayı hafifletici bu sebep, ciddi ve ısrarlı istek üzerine bir kimseyi öldürme suçunda (talep üzere adam öldürme suçu) yer almamaktadır.

(84) Könlğ, s. 225.

(85) Logoz, C. I, s. 22.

S O N U Ç

Hıristiyanlığın ortaya çıkmasından itibaren adam öldürmeyle bir tutulan intihar, uzun zaman cezalandırılan bir fiil olmakta devam etti. Bu zamanlarda intihara yardım fiilinin suç sayılıp sayılmadığını elimizde kanuni hükümler bulunmadığından kesinlikle söyleyemiyoruz. Ancak asıl fiilin suç olduğu bu dönemlerde yardımın da cezayı gerektirdiği kuvvetle tahmin edilebilir. Ağır bir biçimde cezalandırılan (cenaze töreninin yapılmaması, müntehirin mallarının müsaderesi) intihar fiilinin kovuşturulması 18. Asrın sonlarına doğru özellikle, Beccaria, Montesquieu ve Voltaire'in etkisiyle, seyrekleşti. Fransa'da 1791 tarihli CK. intiharı suç olmaktan çıkardı. 1813 Bavyera CK.nun yürürlüğe girmesiyle intihar ve intihara teşebbüs Almanya'da da cezalandırılır bir fiil olmaktan çıkarıldı. Bugün intihar ve intihara teşebbüsü cezalandıran bir kanuna rastlamıyoruz.

İntiharın cezalandırılmamasının gerekçeleri arasında, cezanın "gereksiz" ve "haksız" olduğu, intihar edenin fiilini akıl hastalığı nedeniyle işlediği ve ahlâk ve dine ilişkin bir fiilin, Ceza Hukuku tarafından düzenlenemeyeceği vurgulanmıştır.

İntihar ve intihara teşebbüsün cezalandırılmamasına karşılık 18. Asrın sonlarından itibaren intihara yardımın suç sayıldığı açıkça ülke kanunlarında görülmektedir. Prusya Umumi Memleket Hukukunun (1794) intihara yardımın suç olduğuna ilişkin düzenlemesini 19. Asırda birçok Alman Devleti izlemiştir. Ancak şu hususu belirtelim ki intihara yardımı suç saymayan ülke kanunlarına da rastlanmaktadır. Böylece kanunlar iki gruba ayrılabilir: İntiharı suç saymayan ve söz konusu fiilin gerçekleşmesine yardımda bulunanları cezalandırmayan kanunlar (Fransa, Federal Alman CK.), intiharı suç saymayan ve fakat yardımda bulunanları cezalandıran kanunlar. Genellikle ülkelerin Ceza Kanunları ve bu arada TCK. bu gruba dahildir.

Asıl fiili oluşturan intihar veya intihara teşebbüsün suç sayılmamasına karşılık, intihara ikna ve/veya yardımın ayrı, bağımsız bir suç haline getirilmesinin ve dolayısıyla cezayı gerektirmesinin nedeni, başkasının hayatına bir saldırının varlığından dolayıdır. Bu fiilin suç haline getirilmesi ile insanın doğuştan sahip olduğu tabii bir hak olan yaşama hakkı, insan hayatı korunmaktadır. Bu düşüncüyü benimseyen ülkeler asıl fiili müntehir işlediğinden, kasten adam öldürme suçundan cezalandıramadıkları fail hakkında, mevzuatlarında "intihara ikna ve yardım" adıyla ayrı bir suç tipi ön-

görmüşlerdir. Suç olmanın esas fiile iştirak de mümkün olamayacağından, failin ikna ve yardım teknik açıdan iştirak olmayıp kendine özgü ayrı bir fiil olarak kabul edilmiştir. İntihara yardım fiilini bu suretle bağımsız bir suç haline getiren kanunlar, genel iştirak hükümlerinden ayrıldıklarını belirtmek için iştirakte kullanılan terimlerden farklı ve fakat aynı anlama gelen sözcüklere yer vermişlerdir.

TCK.nun 454 üncü maddesi, intihara ikna ve yardım eden kimşenin cezalandırılmasını ölümün meydana gelmesine bağı tutmuştur. Diğer bir anlatımla, müntehirin ölmemesi durumunda onu, intihara ikna ve bu hususta yardım eden cezalandırılmaz. "İkna", "yardım" ve "ölüm" unsurlarından birinin yokluğu suçun oluşmasını engeller. Böylece kanunkoyucu, TCK.nun 454 üncü maddesinde düzenlenen suçun gerçekleşmesini çok sıkı şartlara bağlamıştır. Her ne kadar TCK.nun 454 üncü maddesinin karşılığını oluşturan mehaz 1889 İtalyan CK.nun 370 inci maddesinde de, müntehirin ölümü unsur olarak bulunmakta ise de, söz konusu Kanunda "intihara ikna veya bu amaçla ona yardım ederse..." ibaresi yer almaktadır. Bu biçim bir düzenleme maddenin uygulama alanını genişletmektedir. Tetkik ettiğimiz ve unsur olarak "ikna" veya "yardım"a yerveren kanunlardan -belirtelim ki bazı kanunlar sadece "ikna"ya (örneğin, Yunan (CK.), diğer bazıları sadece "yardım"a (örneğin, Grönland, Danimarka, Portekiz CK.ları) yervermişlerdir- hemen hemen hepsi "ve" bağlayıcı yerine "veya" ibaresini kullanmışlardır. Mehazdan alınırken kanaatimizce bir tercüme yanlışlığı nedeniyle 454 üncü maddenin metnine "ve" şeklinde giren ibarenin kaldırılarak yerine "veya" bağlacının konulması maddeye işlerlik kazandıracığından, yerinde olacaktır. Aynı olayda, "ikna" ve "yardım"ın birlikteliğini kanıtlamanın zorluğu karşısında, maddedeki "ve" bağlacının "veya" şeklinde anlaşılması gerektiği Türk Öğretisinde ileri sürülmüşse de (86) TCK.nun 454 üncü maddesinin kaleme alınış şekli, böyle bir yorumu elverişli değildir. TCK. Öntasarısının Birinci Komisyon tarafından hazırlanan metninin intihara ilişkin 107 inci maddesi, "başkasını intihara azmettiren veya intihar kararını kuvvetlendiren veya her ne suretle olursa olsun buna yardım eden kimse..." demektir. İkinci Komisyonun kaleme aldığı 136 inci maddede de aynı ifade yer almaktadır. Öntasarının 107 ve 136 inci maddelerinde "veya" edatına yer verilmiş olmasını yerinde buluyoruz.

(86) Bkz. M. Muhtar Çağlayan, Ötanezi ve İntihar (Ad. Der., Yıl: 57, Ocak 1966, sy. 1, s. 3 - 33, 28).

454 üncü madde "ikna", "yardım" ve "ölüm unsurlarının birlikte olmasını aramıştır. İntihar tamamlanmamış, yani teşebbüs aşamasında kalmışsa, ikna ve yardımda bulunan 454 üncü madde ile cezalandırılmaz. Yukarıda belirttiğimiz gerekçelerle bu düzenlemenin yerinde olmadığı kanısındayız. Bu bakımdan teşebbüs aşamasında kalan intihar girişimlerinde ikna ve yardım edenin cezalandırılmasına imkân sağlamak için "ölüm" unsurunun yanında 454 üncü maddeye "veya intihara teşebbüs olunmuşsa" ibaresinin eklenmesini yerinde bulmaktayız.

Bu teklifimizin kabulü halinde, intiharın tamamlanması veya teşebbüs aşamasında kalmasına göre, ceza miktarında da bir ayırım yapılması gerektiği düşüncesindeyiz.

545 üncü maddenin, ağırlatıcı veya hafifletici sebepleri de düzenlemesi gerektiğini düşünüyoruz.

Müntehirin yaşının küçüklüğü veya akıl zayıflığı, uyuşturucu madde veya içki alışkanlığı hallerinde, failin cezası artırılmalı, merhamet saikiyle fiilin işlenmesi halinde, ceza hafifletilmelidir.

YARARLANILAN KANUN VE KANUN TASARILARI

Almanya

Die peinliche Gerichtsordnung Karls V. von 1532 (Carolina), herausgegeben und erläutert von Gustav Radbruch, Stuttgart 1967.

Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten von 1794. Textausgabe. Mit einer Einführung von Hans Hattenhauer und einer Bibliographie von Günther Bernert, Frankfurt am Main-Berlin 1970.

Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch, C. II, Besonderer Teil (§§ 80-358) von Hans Joachim Rudolphi-Eckard Horn-Erich Samson, 3. Basi, Frankfurt am Main 1985.

Arnavutluk

Albanische Strafgesetze. Das Strafgesetzbuch vom 15.6.1977. Die Strafprozessordnung vom 25.9.1979 und Nebengesetze, (Çev.: Wolfgang Stoppel), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. 105, Berlin. New York 1990.

Arjantin

Das argentinische Strafgesetzbuch, von den gesetzgebenden Körperschaften angenommen am 30. September 1921 und verkündet am 29. Oktober 1921, (Çev.: Heinz Mattes), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LXXI, Berlin 1957.

Brezilya

Das brasilianische Strafgesetzbuch - vom 7. Dezember 1940, (Çev.: Dietrich Lang - Hinrichsen), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LXI, Berlin 1953.

Bulgaristan

Das bulgarische Strafgesetzbuch vom 16. März 1968, (Çev.: Thea Lyon - Anton Lipowschek), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. XCIII, Berlin 1973.

Çekoslovakya

Das tschechoslowakische Strafgesetzbuch vom 29. November 1961, (Çev.: Erich Schmied), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LXXXV, Berlin 1964.

Danimarka

Code pénal danois (Çev.: Richaume Lambert - N. V. Boeg), in: Les Codes Pénaux Européens présentés par Marc Ancel - Yvonne Marx, C. I, Paris 1956.

Hollanda

Das niederländische Strafgesetzbuch vom 3. März 1881, (Çev.: Dieter Schaffmeister), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. XCVIII, Berlin. New York 1977.

İsveç

Das schwedische Kriminalgesetzbuch vom 21. Dezember 1962, (Çev.: Gerhard Simson), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. XCVI, Berlin. New York 1976.

İtalya

Code Pénal d'Italie (30 Juin 1889), (Çev.: Jules Lacointa), Paris MDCCCXC.

Das italienische Strafgesetzbuch vom 19. Oktober 1930, (Königl. Dekret Nr. 1398), (Çev.: Roland Riz), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. XC, Berlin 1969.

Küba

Das cubanische Gesetzbuch der sozialen Verteidigung vom 4. April 1936, (Çev.: Günter Blau), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LXXII, Berlin 1957.

Das kubanische Strafgesetzbuch vom 1. März 1979 (Gesetz Nr. 21), (Çev.: Hans M. Semon - Einhard Franke), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Berlin. New York 1983.

Macaristan

Das Strafgesetzbuch der ungarischen Volksrepublik, (Çev.: Ladislaus Mezöfy), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LXXXIII, Berlin 1964.

Polonya

Der polnische Strafkodex, Gesetz vom 19. April 1969, (Çev.: Georg Geilke), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. XCII, Berlin 1970.

Portekiz

Das portugiesische Strafgesetzbuch vom 16. September 1886, (Çev.: Dierk Basedau), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LXXIX, Berlin 1962.

Romanya

Code pénal roumain, in: Les codes pénaux européens présentés par Marc Ancel - Yvonne Marx, C. IV, Paris 1971.

Rumänisches Strafgesetzbuch, Amtlicher Text, mit den Abänderungen bis zum 1. Dezember 1960, (Çev.: Paula Tiefenthaler - Alois Provasi), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LXXXI, Berlin 1964.

Türkiye

La Législation Turque. Code Pénal (Yayınlayan: John A. Rizzo), Constantinople 1927.

Türk Ceza Kanunu Öntasarısı. Komisyonca Hazırlanan Metin, Ankara 1987.

Türk Ceza Kanunu Öntasarısının Gerekçesi, Ankara 1987.

Türk Ceza Kanunu Öntasarısı, İkinci Komisyon Tarafından Yapılan Değerlendirme Sonunda Hazırlanan Metin, Ankara - Mart 1989.

Yugoslavya

Das jugoslawische Strafgesetzbuch vom 2. März 1951 in der Fassung vom 30. Juni 1959, (Çev.: August Munda), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LVI, Berlin 1961.

Code pénal yougoslave, in: Les codes pénaux européens présentés par Marc Ancel - Yvonne Marx, C. IV, Paris 1971.

Yunanistan

Das griechische Strafgesetzbuch vom 17. August 1950, (Çev.: D. Karanikas), Sammlung ausserdeutscher Strafgesetzbücher, Nr. LIX, Berlin 1953.